

75

ROKOV OSN

75. výročie vzniku OSN a Slovensko

Za uplynulých 75 rokov sme boli svedkami obrovských kvalitatívnych zmien v mnohých oblastiach, ktorých dôsledkom a novým výzvam nie je možné čeliť izolovane. Klimatické zmeny, nebezpečenstvo použitia zbraní hromadného ničenia, vojnové konflikty, rastúce sociálne nerovnosti, či terorizmus sú hrozby, ktoré prekračujú hranice krajín i kontinentov a žiaden štát ich nie je schopný riešiť samostatne. Organizácia Spojených národov (OSN) je unikátna a nenahraditeľná platforma, ktorá umožňuje hľadať spoločnú odpoveď medzinárodného spoločenstva na aktuálne výzvy a riziká.

OSN je doposiaľ najúspešnejším multilaterálnym projektom, ktorý vznikol v roku 1945 ako reakcia na najväčší a najkrvavejší konflikt v dejinách ľudstva - 2. svetovú vojnu, pričom Slovensko zohralo tiež dôležitú úlohu pri zrode tejto organizácie. Významný slovenský diplomat Ján Papánek patril do úzkeho 14-členného tímu, ktorý formuloval záverečný text Charty OSN. Základné ciele a princípy Charty tvoria do dnešného dňa jeden z hlavných pilierov slovenskej zahraničnej politiky a formujú jej kroky na poli medzinárodných vzťahov.

Slovensko sa už od počiatku aktívne zapájalo do mnohých oblastí pôsobnosti OSN. Príslušníci slovenskej armády a polície slúžili vo vyše 20 mierových misiách OSN. Aj v súčasnosti dozerá na mier a bezpečnosť vyše 200 príslušníkov ozbrojených síl a polície v 2 mierových operáciách na Cypre a Blízkom východe. V rámci niekoľkých stoviek humanitárnych a rozvojových projektov slovenskí rozvojoví pracovníci prispievali a prispievajú k zvyšovaniu kvality zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, k budovaniu občianskej spoločnosti, infraštruktúry a dobrej správy vecí verejných vo viac ako 20 krajinách sveta. Na základe vlastnej historickej skúsenosti z procesu transformácie sme sa stali jedným z lídrov reformy bezpečnostného sektora, kde odovzdávame naše poznatky ďalším krajinám. Špičkoví slovenskí diplomati v štruktúrach rozličných organizácií systému OSN aj mimo nej sa podieľajú na riešení komplexných otázok medzinárodnej bezpečnosti, klimatických zmien či udržateľného rozvoja v rámci Agendy 2030.

OSN, napriek rastúcej kritike, globálnym problémom a výzvam, ktorým za 75 rokov svojej existencie čelí, ostáva aj naďalej jediným miestom, kde sa za „jedným rokovacím stolom“ stretáva 193 krajín sveta, aby spoločnými silami budovali lepší a bezpečnejší svet.

San Francisco, 26. júna
1945, podpisy predstaviteľov
„Veľkej päťky“ na Charte OSN

Vznik Organizácie Spojených národov

Medzi kľúčové míľniky pre vznik OSN patrili: vznik Spoločnosti národov, Deklarácia Spojených národov zo začiatku roku 1942 a konferencie „veľkej trojky“ v Teheráne, Dumbarton Oaks a v Jalte.

Zakladajúca konferencia OSN v San Franciscu sa konala 25. apríla - 26. júna 1945. Trvala 62 dní, zúčastnilo sa na nej 50 krajín, 283 delegátov, 600 poradcov, 1200 čestných hostí a 1500 novinárov. Svetová tlač nazvala San Franciscu metropolou budúcnosti ľudstva. Zakladajúcimi štátnymi organizáciami v San Franciscu boli spolu s Československom, Argentína, Austrália, Belgicko, Bolívia, Brazília, Bieloruská SSR, Čile, Čína, Dánsko, Dominikánska republika, Ekvádor, Egypt, Etiópia,

Filipínske spoločenstvo, Francúzsko, Grécko, Guatemala, Haiti, Holandsko, Honduras, India, Irán, Irak, Juhoafrická únia, Juhoslávia, Kolumbia, Kostarika, Kuba, Libanon, Libéria, Luxembursko, Kanada, Mexiko, Nikaragua, Nový Zéland, Nórsko, Panama, Paraguaj, Peru, Salvádor, Saudská Arábia, Sýria, Turecko, Ukrajinská SSR, Uruguaj, USA, Veľká Británia, Venezuela a ZSSR.

Jalta, konferencia predstaviteľov „Veľkej trojky“, február 1945, zľava Winston S. Churchill, Franklin D. Roosevelt a Josif V. Stalin, vzadu zľava Anthony Eden, Edward R. Stettinius, Jr., Vjačeslav M. Molotov

DECLARATION BY UNITED NATIONS

Deklarácia Spojených národov z 1. januára 1942 aj s podpismi jej 26 signatárov, vrátane Vladimíra S. Hurbana

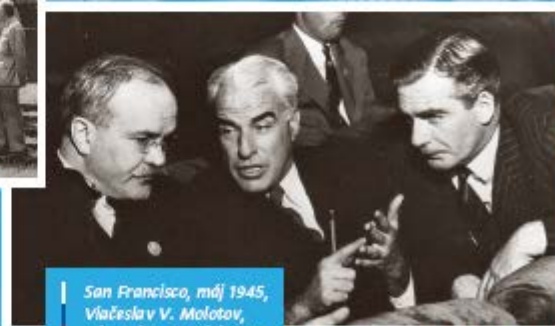

Dumbarton Oaks, 1944, lídri konferencie, zľava Edward R. Stettinius, Jr., Cordell Hull, Sir Alexander Cadogan, Andrej A. Gromyko, Lord Halifax

Dumbarton Oaks, 1944, britská, americká a sovietska delegácia

San Francisco, apríl 1945, budovy War Memorial Opera House a War Memorial Veteran's Auditorium, miesto konania konferencie

San Francisco, máj 1945, Vjačeslav V. Molotov, Edward R. Stettinius, Jr. a Anthony Eden

Kto reprezentoval Európu

Na konferenciách v San Franciscu bola Európa rozvrátená, destabilizovaná následkami vojny a odsunutá do úzadia. Reprezentovali ju: Belgicko, Československo, Grécko, Holandsko, Juhoslávia, Luxembursko, Nórsko a Turecko (v záverečnej fáze konferencie aj Dánsko). Írsko, Portugalsko, Španielsko, Švajčiarsko a Švédsko v San Franciscu chýbali, pretože nevyhlásili vojnu krajinám Osi.

Francúzsko, na čele minister zahraničných vecí Georges Bidault (sedí v strede)

Chýbali aj Bulharsko, Fínsko, Maďarsko, Rumunsko a Taliansko, ktoré za vojny bojovali na strane Osi. Poľsko nebolo pozvané, lebo spojenci „Veľkej trojky“ (USA, ZSSR, Veľká Británia) sa nevedeli dohodnúť na zložení poľskej delegácie.

Rozporné postavenie na povojnovej šachovnici svetových mocností malo Francúzsko, ktoré sa veľmi usilovalo obnoviť svoju mocenskú prestíž stratenú v roku 1940. Hoci spočiatku Paríž váhal medzi podporou malých krajín a veľmocí, pragmaticky sa nakoniec pridal na stranu tých druhých, ktorí Francúzsko „veľkoryso“ prijali za člena „Veľkej päťky“ (USA, ZSSR, Veľká Británia, Čína a Francúzsko).

Veľká Británia-veľmoc s podlomenou ekonomikou, mala napriek vojnovému utrpeniu a obetiam voči kontinentálnym európskym spojencom, ako aj voči svojim zámorským domíniám, vlažný a kontroverzný postoj. Popri USA a ZSSR si udržala post svetovej veľmoci, aj keď za cenu rozporov s Austráliou, Kanadou a Indiou. Jednotný „britský“ blok bol nenávratnou minulosťou, čo sa ukázalo aj v San Franciscu.

Luxembursko, na čele minister zahraničných vecí Joseph Bech (sedí vľavo)

Grécko, na čele minister zahraničných vecí John Sofianopoulos (sedí v strede)

Juhoslávia, na čele minister zahraničných vecí Ivan Subašić (štvrtý sprava)

Veľká Británia, na čele minister zahraničných vecí Anthony Eden (stojí vzadu)

Americká a sovietska delegácia

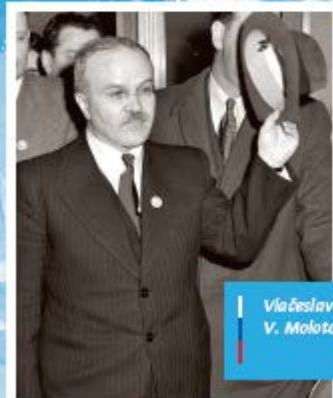
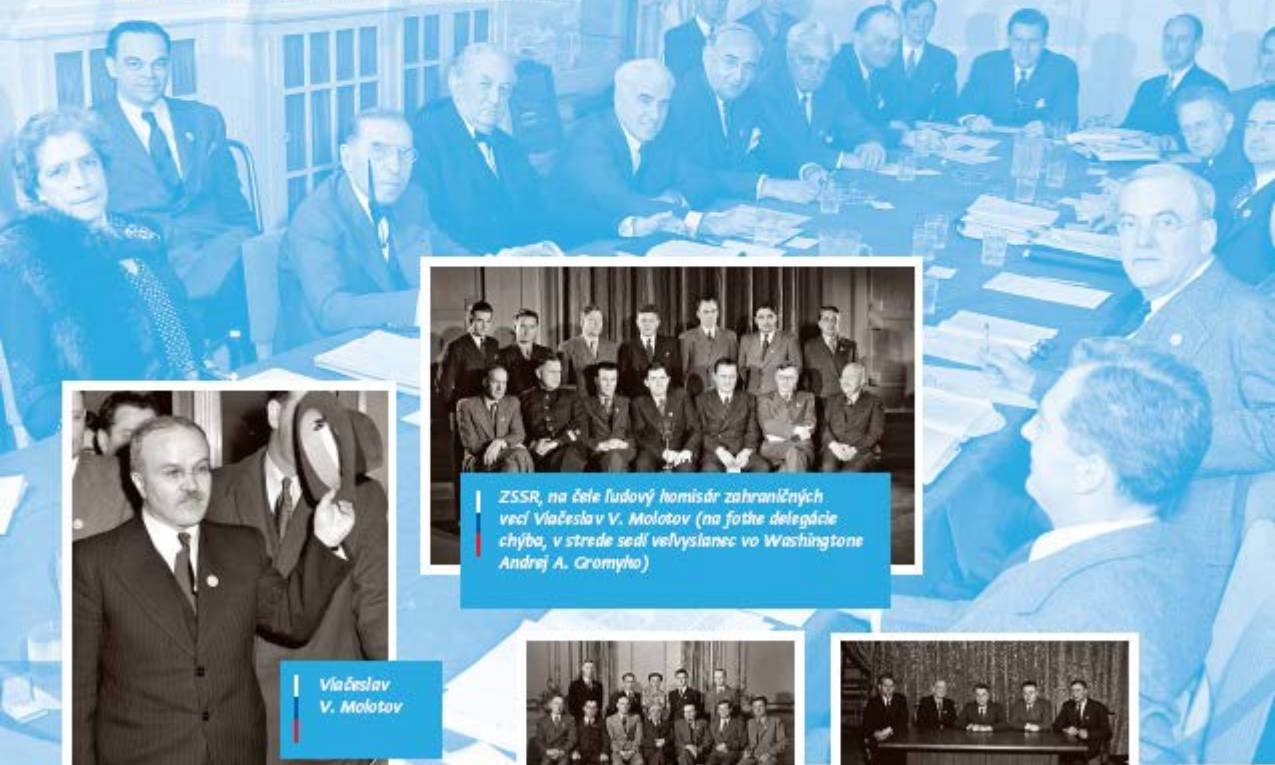
Spojené štáty americké zohrali na konferencii úlohu sprostredkovateľa medzi mocnosťami „Veľkej päťky“ (ZSSR, USA, Veľká Británia, Čína a Francúzsko) a početne silnejšími malými krajinami (tzv. „malá 45“), ktoré (napriek veľkej nevôli Moskvy) žiadali rovnosť práv s mocnosťami bez toho, aby uznali aj rovnosť zodpovednosti. Hoci snaha prijať Chartu OSN bola napokon úspešná, USA neprejavili výraznejšiu iniciatívu v tom, aby určovali aj napĺňanie stanovených cieľov na vytvorenie efektívneho medzinárodného mierového mechanizmu.

Druhá superveľmoc (Sovietsky zväz) mala na konferencii tri hlasy (ZSSR, Bieloruská SSR, Ukrajinská SSR). Minister Viačeslav M. Molotov označil ZSSR za predvoj národov, ktoré žiadali ochranu ľudských práv, sociálne opatrenia na zlepšenie životnej úrovne a nezávislosť koloniálnych krajín. Aj vďaka tejto

propagandistickej rétorike sa v danom čase akoby zabudlo na fakt, že ani sami občania ZSSR nemali tie práva a privilégia, ktoré Molotov obhajoval pre iné krajiny.

Prvý rozpor medzi USA a ZSSR na konferencii spôsobila účasť (či skôr neúčasť) Poľska. Sovietsky zväz žiadal pozvať zástupcov poľskej komunistickej dočasnej vlády, tzv. Lublínskeho výboru, USA a Veľká Británia zasa presadzovali londýnsku demokratickú exilovú vládu. Napokon sa v tejto otázke dosiahol kompromis, keď Poľsko sa síce stalo 51. zakladajúcim členom OSN, ale bez účasti jeho zástupcov na konferencii.

USA, na čele minister zahraničných vecí Edward M. Stettinius, Jr. (piaty zľava)

Viačeslav V. Molotov

ZSSR, na čele ľudový komisár zahraničných vecí Viačeslav V. Molotov (na fotke delegácie chýba, v strede sedí veľvyslanec vo Washingtone Andrej A. Gromyko)

Ukrajinská SSR, na čele Dmitrij Z. Manuilsky (sedí v strede)

Bieloruská SSR, na čele ľudový komisár zahraničných vecí Kuzma V. Kiselev (v strede)

Komisie, pracovné výbory a osobnosti konferencie

Konferencia v San Franciscu mala politickú i odbornú rovinu a jej pracovnými orgánmi boli 4 hlavné výbory (riadiaci, výkonný, koordinačný a mandátový) a 4 komisie, ktoré tvorilo 12 pracovných výborov. Prvá komisia sa zaoberala vypracovaním preambuly, cieľov a základnými princípmi organizácie, otázkami členstva, organizáciou Sekretariátu a revíziou návrhu charty z Dumbarton Oaks. Druhá komisia sa venovala problematike Valného zhromaždenia vrátane ekonomickej a sociálnej spolupráce.

Tretia sa sústredila na činnosť Bezpečnostnej rady a posledná sa venovala právnym aspektom a problematike Medzinárodného súdneho dvora. V pracovných výboroch rokovala konferencia od 2. mája do 22. júna 1945. Jej hlavným pozitívom bolo, že napriek vážnym rozdielom v historickom vývoji, politických tradíciách, ekonomickom a sociálnom systéme zúčastnených krajín, došlo po deviatich týždňoch intenzívnej práce k dohode na texte *Charty OSN*.

San Francisco 1945, riadiaci výbor konferencie, zľava Jan Masaryk, William Mackenzie King, Herbert V. Evatt, Anthony Eden, V. K. Wellington Koo

San Francisco 1945, riadiaci výbor konferencie, zľava Herbert V. Evatt, Anthony Eden, Sir Alexander Cadogan

San Francisco 1945, zasadnutie koordinačného výboru, vľavo tretí spredu Ján Papánek

19 kapitol a 111 článkov

Charta OSN bola výsledkom tvrdých kompromisov víťazných mocností druhej svetovej vojny, ktoré na seba prevzali zodpovednosť za udržiavanie svetovej bezpečnosti a mieru. Oproti návrhom z Dumbarton Oaks rozširovala ciele OSN, právomoci Valného zhromaždenia, funkcie Hospodárskej a sociálnej rady, ako aj súdnu právomoc organizácie.

Pozostávala z platieh celkov:

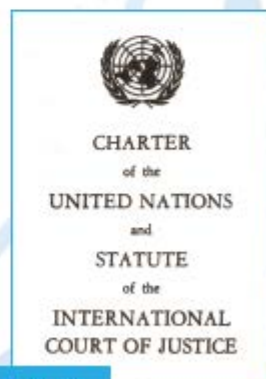
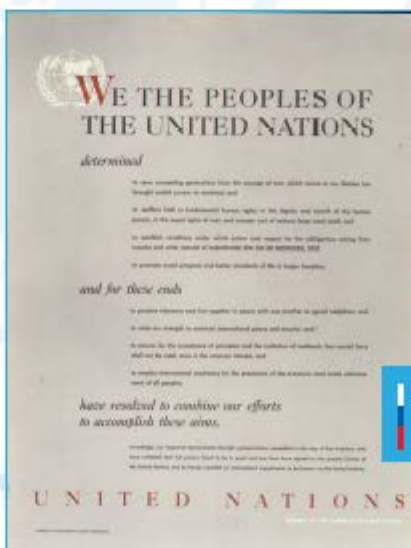
1. Bezpečnostná rada mala jedenásť členov, z nich piati (USA, Veľká Británia, ZSSR, Francúzsko a Čína) majú garantované stále členstvo, zvyšných šesť členov volilo Valné zhromaždenie. V roku 1966 bola Rada rozšírená na pätnásť členov - stála päťka „P5“ + 10 nestálych členov. Stála päťka mala právo veta, čo bolo najspornejším bodom konferencie v San Franciscu. Nakoniec sa dospelo k dohode, že jednomyselnosť stálych členov sa vyžaduje vo všetkých podstatných (nie procedurálnych) rozhodnutiach, pričom požiadavka jednomyselnosti sa nevzťahovala na právo ktorejkoľvek krajiny predložiť spor Bezpečnostnej rade.

2. Valné zhromaždenie predstavovalo fórum, ktoré má právo rokovať o akýchkoľvek záležitostiach týkajúcich sa medzinárodných vzťahov, zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti, predložných ktorýmkoľvek členom OSN alebo Bezpečnostnou radou, ale aj štátom, ktorý nie je členom OSN.

3. Hospodárska a sociálna rada mala z hľadiska ekonomických a sociálnych cieľov vytvoriť podmienky stability a rozvoja potrebné na mierové a priateľské vzťahy medzi národmi, ktoré sa zakladajú na rešpektovaní princípov rovnoprávnosti a sebaurčenia s cieľom dosiahnuť vyššiu a udržateľnú životnú úroveň.

4. Poručenská rada mala podporovať politický, ekonomický, sociálny a vzdelávací rozvoj obyvateľov poručenských území a ich rozvoj k samospráve alebo nezávislosti. Úlohy OSN, ktoré sa vzťahovali na strategické územia, mala vykonávať Bezpečnostná rada, zatiaľ čo úlohy týkajúce sa území, ktoré neboli označené ako strategické, malo vykonávať Valné zhromaždenie prostredníctvom Poručenskej rady.

5. Medzinárodný súdny dvor, sídlaci v Haagu, bol základný súdny orgán organizácie, ktorého štatút zostavila špeciálna komisia právnikov v predvečer konferencie v San Franciscu a podpísalo ho päťdesiat štátov.

Charta OSN

Československá delegácia v San Franciscu

Československú delegáciu v San Franciscu viedol minister zahraničných vecí Jan Masaryk. Jej ďalšími členmi boli delegáti Vladimír S. Hurban, Ján Papánek, Ivan Krno, Josef Hanč, Vladimír Vochoč a Václav Beneš. Delegáciu sprevádzali poradcovia Antonín Obrdlík, Ernest Šturm a Mikuláš Mára. Generálnym sekretárom delegácie bol Bohuš Beneš.

Jan Masaryk načrtnol spôsob, akým má československá delegácia na konferencii postupovať – „to be seen but not to be heard“. Zdôrazňoval síce nevyhnutnosť čo najužšej spolupráce so Sovietskym zväzom, no zároveň odporúčal zachovať slušnosť a vrelý vzťah k Američanom.

Československá delegácia na konferencii hlasovala i konala súhlasne so sovietskou delegáciou. Konferencia potvrdila skutočnosť, že povojnové Československo nemalo priestor na samostatnú a nezávislú zahraničnú politiku. Realita povojnového usporiadania nútila Prahu pohybovať sa v rámci mantinelov určených veľmocami a ich geopolitikou.

San Francisco, delegácia Československa, zľava vpredu Ivan Krno, Vladimír S. Hurban, Jan Masaryk, Ján Papánek, Bohuš Beneš, zľava vzadu Vladimír Vochoč, Josef Hanč, Antonín Obrdlík, Mikuláš Mára, Ernest Šturm

San Francisco, československá delegácia na plenárnom zasadnutí konferencie

Slováci pri vzniku OSN

Vladimír Svetozář Hurban (1883 - 1949), syn Svetozářa Hurbana Vajanského a vnuk Jozefa Miloslava Hurbana, počas prvej svetovej vojny legionár v Rusku. Diplomatickú kariéru v službách Československa začal na jeseň 1918 ako vojenský

atašé vo Washingtone. Jeho úlohou bolo riadiť a koordinovať transporty sibírskych legionárov naprieč územím USA. Od roku 1924 bol vyslancom v Egypte a po štyroch rokoch vyslancom vo Švédsku. Vrchol jeho diplomatickej kariéry predstavuje diplomatický úrad vo Washingtone, kde bol od roku 1936 ako vyslanec, od roku 1943 veľvyslanec. V marci 1939 odmietol vydať nemeckým diplomatickým predstaviteľom v USA vyslanectvo vo Washingtone a udržal jeho chod počas celej vojny. Za Československo podpísal 1. januára 1942 Deklaráciu Spojených národov, t. j. dokument, ktorý hovoril o bezpodmienečnej kapitulácii nacistického Nemecka a o vytvorení budúcej svetovej organizácie mieru a bezpečnosti. V San Franciscu na jar 1945 bol Hurban zástupcom a alternátom Jana Masaryka vo všetkých komisiách konferencie a v riadiacom výbore. Práce technických výborov, ktoré riešili parciálne otázky sa Hurban nezúčastňoval. Jeho hlavnou úlohou bolo udržiavať osobné kontakty a spojenie s členmi americkej delegácie. Začiatkom júna 1945 zo San Franciscu odcestoval do Washingtonu, kde v tom čase riešili požiadavky Prahy o americkú rekonštrukčnú pôžičku a tzv. surplusový úver (oba po 50 miliónov USD), ako aj žiadosť o americký úver vo výške 300 miliónov USD na rekonštrukciu československej ekonomiky. Pre Hurbanovu neprítomnosť podpísal za Československo Chartu OSN 26. júna 1945 len minister Masaryk. Kvôli zdravotným problémom skončil Vladimír S. Hurban diplomatickú kariéru krátko po druhej svetovej vojne v lete 1946.

Ján Papánek (1896 - 1991), legionár v Taliansku, obchodný atašé v Budapešti a Washingtone, konzul v Pittsburgu a počas druhej svetovej vojny šéf Československej informačnej služby v USA a osobitný emisár Edvarda Beneša.

V San Franciscu bol členom druhého výboru druhej komisie, zaoberajúceho sa politickou a bezpečnostnou funkciou Valného zhromaždenia a tretieho výboru druhej komisie, ktorý sa venoval problematike mierového riešenia sporov. Výbor prijal zásadu, že Bezpečnostná rada má primárnu zodpovednosť za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, ako aj kompetencie rozhodovať o tom, či v prípade dlhšie trvajúcich sporov ohrozujúcich podľa nej medzinárodný mier a bezpečnosť, má právo zasiahnuť do podstaty sporu s tým, že jej rozhodnutia majú len odporúčací charakter a nie sú právne záväzné. Papánek bol aj členom 14-členného Koordináčného výboru, ktorý bol vytvorený ako podvýbor Výkonného výboru. Jeho členovia na čele s Leom Pasvolským z USA na tridsiatich ôsmich zasadnutiach (od 19. mája do 23. júna 1945) upravovali a redigovali materiál novej charty, ktorý mu predkladali technické výbory tak, aby nadobudol formu právneho dokumentu.

Od leta 1945 bol Papánek československým veľvyslancom v OSN a v rokoch 1946 - 1948 predsedal Hospodárskej a sociálnej rade. Po komunistickom prevrate vo februári 1948 žiadal jeho prešetrenie na pôde v Bezpečnostnej rade OSN. Patril k lídrom tretieho československého demokratického odboja v exíle na pôde Rady slobodného Československa. V roku 1949 založil v USA American Fund for Czechoslovak Refugees, ktorý ako americká humanitárna organizácia pomohol okolo 150 000 utečencom spoza železnej opony.

Slováci pri vzniku OSN

Ivan Krno
(1891 – 1961),
patril do pracovného
tímu Štefana
Osuského počas
Parížskej mierovej
konferencie
v rokoch 1919 – 1920,
ktorého úlohou
bolo vypracovať
analýzy maďarských
spisov a memoránd.
Podieľal sa
na príprave

československých argumentov a bol prítomný pri podpise Trianonskej mierovej zmluvy 4. júna 1920. Potom pôsobil na pôde sekretariátu Spoločnosti národov v Ženeve a na vyslanectve v Paríži. Od roku 1928 bol československým zástupcom pri Arbitrážnom súde a Stálom súde medzinárodnej spravodlivosti (súdny orgán bývalej Spoločnosti národov) v Haagu. V rokoch 1934-1938 bol československým vyslancom v Holandsku.

Ivan Krno bol na konferencii v San Franciscu delegátom v dvoch výboroch. Prvý výbor prvej komisie sa zaoberal všeobecnými ustanoveniami, cieľmi a zásadami OSN, ktorá pri riešení sporov musí rešpektovať otázky spravodlivosti a medzinárodného práva. Najvýznamnejšie dokumenty vypracované výborom vychádzali zo základného princípu práva národov na sebaurčenie, ľudských práv a základných slobôd bez rasových, jazykových a náboženských rozdielov. Štvrtý výbor tretej komisie sa zaoberal otázkou platnosti existujúcich regionálnych a bilaterálnych zmlúv. Pre Československo to napr. znamenalo, že spojenecká zmluva so Sovietskym zväzom (uzavretá 12. decembra 1943 v Moskve) naďalej platila v plnom rozsahu. Na základe tzv. kolektívnej sebaobrany mohol Sovietsky zväz v prípade nemeckého útoku Československu pomôcť vojensky i bez rozhodnutia Bezpečnostnej rady OSN. Po vojne zastupoval Československo ako šéf delegácie Prípravnej komisie OSN v Londýne. Od leta 1946 do jesene 1952 bol Ivan Krno právnym zástupcom generálneho tajomníka OSN.

Ernest Šturc
(1915 – 1980),
ako vyštudovaný
právník Univerzity
Komenského
v Bratislave sa
špecializoval na
teórie medzi-
národného
obchodu, meny
a bankovej techniky.
Po absolvovaní
štáže na University
of Chicago v roku

1939 sa zapojil do zahraničného protifašistického odboja v USA. Ako pracovník Československej informačnej služby zastupoval v júli 1944 Československo na konferencii o finančných a menových otázkach v Bretton Woods. Počas konferencie v San Franciscu mal na starosti mediálnu a informačnú činnosť delegácie a bol delegátom v prvom výbere druhej komisie. Výbor vypracoval ustanovenia o zložení Valného zhromaždenia a širšie zásady rokovacieho poriadku tohto orgánu. Celkovo prijal päťdesiatosem pozmeňovacích návrhov, napr. otázku počtu delegátov Valného zhromaždenia (od jedného až po koľko kto chce). Prijal tiež zásadu, že žiadna členská krajina OSN nesmie mať vo Valnom zhromaždení viac ako päť členov. Výbor stanovil aj zásady prijímacieho postupu nových členov organizácie. Mohli sa nimi stať len tie štáty, ktoré budú schopné prijať a plniť záväzky obsiahnuté v Charte OSN, pričom o novom členstve malo rozhodnúť Valné zhromaždenie na základe odporúčania Bezpečnostnej rady.

V lete 1946 sa stal Ernest Šturc československým zástupcom pri Medzinárodnom menovom fonde vo Washingtone, kde zostal pracovať ako finančný a menový expert aj po februárovom komunistickom prevrate.

Očakávania a výsledky zo San Francisca 1945

Akt podpisu Charty OSN sa uskutočnil v záverečný deň konferencie 26. júna 1945. Právnu účinnosť nadobudla 24. októbra 1945, keď predstavitelia tridsiatich štátov uložili ratifikačné listiny Charty OSN u vlády USA vo Washingtone. Československo odovzdalo ratifikačné listiny americkej vláde 19. októbra 1945.

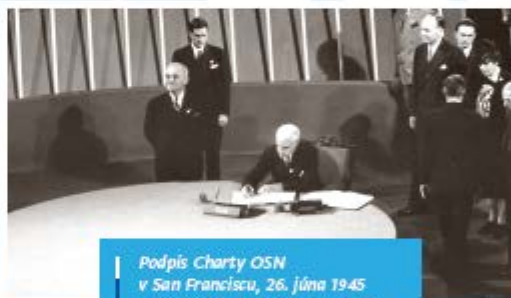
Československá delegácia
v San Francisca pred podpisom
Charty OSN, 26. júna 1945

Podpis Charty OSN
v San Francisca,
26. júna 1945
- Jan Masaryk,
Československo

Podpis Charty OSN
v San Francisca, 26. júna 1945
- Andrej A. Gromyko, ZSSR

Podpis Charty OSN
v San Francisca, 26. júna 1945
- Edward R. Stettinius, Jr., USA

San Francisco, 26. júna
1945, podpisy predstaviteľov
„Veľkej päťky“ na Charte OSN

San Francisco, 26. júna 1945, záverečné
plenárne zasadnutie konferencie

Február 1948 na pôde Bezpečnostnej rady OSN

Komunistický prevrat z 25. februára 1948 sa dostal na pôdu OSN vďaka diplomatickej nóte veľvyslanca Jána Papánka, adresovanej generálnemu tajomníkovi OSN Trygve Liemu. Pod hrozbou použitia ozbrojenej sily Sovietskeho zväzu bola pošliapaná politická nezávislosť ČSR, preto „...aho zástupca zvrchovaného štátu Československa predkladám túto situáciu, uvedenú v článku 34 Charty do pozornosti Bezpečnostnej rady OSNA žiadam o jej vyšetrovanie, lebo bola porušená sloboda a nezávislosť Československa, čo môže ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť...“. Po smrti Jána Masaryka 10. marca 1948 svoju nótu, aj s pomocou zástupcov Čile, zopakoval.

Rokovanie o československej otázke na pôde Bezpečnostnej rady OSN sa začalo 17. marca 1948. Sovietsky veľvyslanec pri OSN Andrej A. Gromyko bol kategoricky proti zaradeniu otázky komunistického februárového prevratu do agendy Bezpečnostnej

rady OSN, argumentujúc, že ide o zasahovanie do vnútorných vecí Československa. Takmer dva mesiace trval v Bezpečnostnej rade OSN spor, či je návrh rezolúcie o Československu otázka podstatná, alebo procedurálna. V opakovaných hlasovaniach prevážil názor, že dodatkom aby Bezpečnostná rada OSN začala vyšetrovanie československej otázky nadobudol návrh rezolúcie charakter podstatnej veci a preto môže byť vetovaná. Záverečné hlasovanie o rezolúcii skončilo pomerom 9 : 2, ZSSR a Ukrajina boli proti zaradeniu československej otázky do programu Bezpečnostnej rady. Sovietske veto tak znamenalo koniec Papánkovej protestu a snáh o vyšetrovanie.

Protestná nóta Jána Papánka z 25. februára 1948

Noviny Národ, 11. marca 1948

Vystúpenie Jána Papánka 21. mája 1948 v Bezpečnostnej rade OSN, vľavo v tmavých okuliaroch sovietsky veľvyslanec Andrej A. Gromyko

Bezpečnostná rada OSN, ďalší veľvyslanec Hermán Sarta Cruz prednáša 17. marca 1948 protest proti udalostiam v Československu

August 1968 na pôde Bezpečnostnej rady OSN

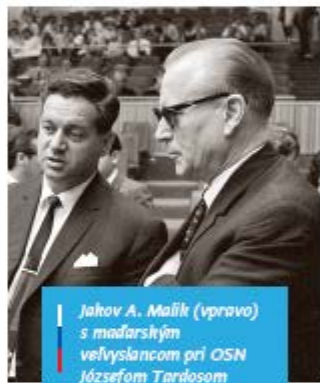

Invázia vojsk piatich členských štátov Varšavskej zmluvy do Československa 21. augusta 1968 sa na pôdu rokovania Bezpečnostnej rady OSN dostala z podnetu Kanady, Dánska, USA, Veľkej Británie, Francúzska a Paraguaja. Zástupcovia týchto krajín žiadali, aby bola v „súčasnej vážnej situácii v ČSSR“ zvolaná Bezpečnostná rada OSN, ktorá by mala posúdiť dôležitosť tejto otázky. Podľa sovietskeho zástupcu v OSN Jakova Malíka išlo o vnútornú vec Československa, vojská príšli na pozvanie československej vlády, lebo bratskej socialistickej krajine hrozila vonkajšia a vnútorná „reakcia“. Československý zástupca pri OSN Jan Mužík informoval Bezpečnostnú radu OSN o stanovisku Prahy, ktorá protestovala proti vstupu vojsk a požadovala ich okamžitý odchod. Proti zaradeniu československej otázky do programu Bezpečnostnej rady OSN boli iba Sovietsky zväz a Maďarsko. Hlasovanie o novom návrhu rezolúcie, ktorý predložila Kanada, sa skončilo v pomere 9 : 2 a rezolúcia v dôsledku sovietskeho veta ako stáleho člena Bezpečnostnej rady OSN nebola opäť prijatá.

Dňa 24. augusta 1968 vystúpil v OSN československý minister zahraničných vecí Jiří Hájek. Opirajúc sa o vyhlásenia Vlády ČSSR, Národného zhromaždenia ČSSR i Predsedníctva ÚV KSČ z 21. augusta 1968 označil vstup vojsk Varšavskej zmluvy do Československa za porušenie medzinárodného práva a za akt agresie. V emotívnom prejave vyhlásil, že tento akt

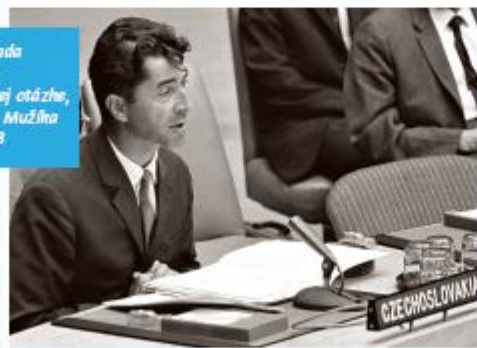
agresie nemožno ospravedlniť a žiadal obnovenie zvrchovanosti Československa, pričom odmietol zneužitie československých udalostí na útoky proti socializmu a komunizmu. Po inštrukciách z Prahy vyjadril nesúhlas „s prerokovávaním tzv. českej otázky v Bezpečnostnej rade OSN, pretože svoje záležitosti si prerokujeme sami s ostatnými socialistickými krajinami“.

Generálny tajomník OSN U Thant na októbrovom zasadnutí Valného zhromaždenia OSN v súvislosti s inváziou do Československa konštatoval bezmocnosť OSN, kľúč k svetovému mieru držia podľa neho v rukách dve superveľmoci - ZSSR a USA. Najdlhšie slúžiaci sovietsky minister zahraničných vecí Andrej A. Gromyko vyhlásil, že intervencia do ČSSR bola nevyhnutnosťou pre svetový mier a pre obranu a nedotknuteľnosť hraníc socialistického spoločenstva (Brežnevova doktrína obmedzenej suverenity). sovietske tanky zostali v Československu vyše dvadsať rokov. Demokratický Západ označil inváziu za vnútornú vec sovietskeho bloku.

Jakov A. Malík (vpravo) s maďarským veľvyslancom pri OSN Józsefom Tardosom

Bezpečnostná rada OSN, rokovanie o československej otázke, vystúpenie Jana Mužíka 21. augusta 1968

Bezpečnostná rada OSN, vľavo Jakov Malík hlasuje proti prijatiu rezolúcie, v strede Lord Caradon, vpravo George W. Ball, 22. augusta 1968

Britský veľvyslanec lord Caradon a veľvyslanec USA George W. Ball

Článok 34

„Bezpečnostná rada môže konať vyšetrovanie o každom spore a o každej situácii, ktorá by mohla viesť k medzinárodným napätiam alebo vyvolať spor, aby rozhodla, či trvanie sporu alebo situácie by mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.“

Muž s odhalenou hlavou pred okupáčnym tankom, 1968 v Bratislave

Československo bolo členom OSN od jej založenia roku 1945 a malo oprávnenie i povinnosť predložiť Bezpečnostnej rade žiadosť, aby prešetrila udalosti spojené s februárovým komunistickým prevratom v roku 1948 a sovietskou inváziou v roku 1968.

Podľa článku 34 Charty OSN môže organizácia konať vyšetrovanie o spore či situácii, ktorá môže viesť ohrozeniu medzinárodného mieru a bezpečnosti.

Hoci Bezpečnostná rada OSN nemala právomoc zvrátiť februárový komunistický prevrat ani zastaviť intervenciu cudzích (hoci aj „spriateľených“) vojsk a prinútiť ich k odchodu, rezolúcie, ktoré by obe udalosti v rokoch 1948 a 1968 aspoň odsúdili, mal svet prijať na pôde OSN. Nestalo sa tak, pretože Sovietsky zväz ako stály člen Bezpečnostnej rady využil právo veta.

Václavské náměstie v Prahe, 21. augusta 1968

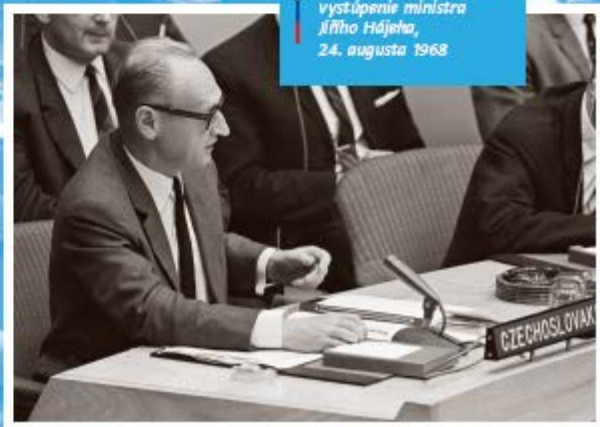

Februárový komunistický prevrat, predseda vlády Klement Gottwald reční na Staromestskom námestí v Prahe, 21. februára 1948

Februárový komunistický prevrat, pochod ľudových milícií na Karlovom moste v Prahe, 25. februára 1948

Bezpečnostná rada OSN, rokovanie o československej otázke, 17. marca 1948

Bezpečnostná rada OSN, vystúpenie ministra Jiřího Hájeho, 24. augusta 1968

Slovenská republika v Organizácii Spojených národov

Po Nežnej revolúcii na jeseň 1989 a po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky na konci roku 1992 vznikli dva rovnoprávne štátne subjekty medzinárodného práva – Slovenská republika a Česká republika. Dňa

19. januára 1993 sa Slovenská republika stala členskou krajinou OSN, ako jeden z nástupníckych štátov. Spolu s Českou republikou sú považované za zakladajúcich členov OSN od roku 1945.

Záznam zo 3157. zasadnutia Bezpečnostnej rady OSN, prerokovanie agendy prijatia SR za člena OSN, New York, 8. január 1993

Generálny tajomník OSN Kofi Annan s Eduardom Kukanom, jeho osobitným vyslancom pre Balkán, Bratislava, 14. júla 1999

Prijatie Slovenska do OSN, slovenská delegácia na zasadnutí Valného zhromaždenia OSN (zľava vzadu Roman Bužek, Milan Dubček, Július Hauser, zľava vpredu Augustín Marián Húška, Eduard Kukan, Milan Kňažko), New York, 19. januára 1993

Vyhlasenie Národnej rady SR č. 117 k vzniku nezdvižnej Slovenskej republiky

Slovenská republika v Organizácii Spojených národov

Členstvo v OSN je jedným z hlavných pilierov zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Priority SR v OSN sú založené na univerzálnych hodnotách multilaterizmu, rovnosti, transparentnosti, rešpektovania slobody ľudských práv, mieru, bezpečnosti, sociálneho, ekonomického a environmentálneho rozvoja. V relatívne krátkom čase pôsobenia v OSN SR aktívne zastávala posty vo viacerých hlavných orgánoch OSN. Úspešne pôsobila ako nestály člen Bezpečnostnej rady OSN (2006 - 2007), člen Rady pre ľudské práva (2008 - 2011) a člen a neskôr i predseda Hospodárskej a sociálnej rady (2010 - 2012). V období 2018 - 2020 Slovensko využilo

počas členstva v Rade pre ľudské práva svoje predchádzajúce skúsenosti v snahe konštruktívne prispieť k rozvoju a ochrane ľudských práv v systéme OSN. Viacerí slovenskí diplomati zastávali a zastávajú prestížne pozície v rámci štruktúr OSN. Najväčším úspechom slovenskej diplomacie v rámci štruktúr OSN však bezpochybne bolo predsedanie ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka 72. zasadnutiu Valného zhromaždenia OSN.

Zrkadlom aktívneho členstva SR v OSN je aj dlhoročná účasť príslušníkov slovenských ozbrojených síl a policajného zboru v mierových operáciách, ktoré sú jednou z najdôležitejších a najviditeľnejších činností OSN v oblasti zachovávanía medzinárodného mieru a bezpečnosti vo svete. Slovenská republika je od svojho vstupu rešpektovaným členom veľkej rodiny 193 štátov OSN. Participovala vo vyše 20 mierových misiách v Európe, Ázii, Afrike a na Blízkom východe. Prvou bola misia v bývalej Juhoslávii UNPROFOR v máji 1993. Takmer 20 rokov pôsobia príslušníci Ozbrojených síl SR v misii UNFICYP na Cypre.

Peter Burian, nový stály predstaviteľ SR pri OSN odovzdáva poverovacie listiny generálnemu tajomníkovi OSN Kofimu Annanovi, New York, 21. decembra 2004

Zasadnutie Bezpečnostnej rady OSN, New York, 23. februára 2007

Minister zahraničných vecí SR Ján Kubiš na zasadnutí Bezpečnostnej rady OSN, New York, 23. februára 2007

Generálny tajomník OSN Pan Ki-moon s Miroslavom Lajčákom, New York, 13. februára 2015

Generálny tajomník OSN Pan Ki-moon s Miroslavom Lajčákom v Bratislave počas osláv 70. výročia vzniku OSN, október 2015

Miroslav Lajčák odovzdáva medailu príslušníkom slovenského kontingentu mierových síl UNFICYP na Cypre, Famagusta, 27. mája 2014

Mierové misie pod záštitou OSN

Predchádzanie vzniku konfliktov a ich riešenie patrí medzi dôležité úlohy OSN. V roku 1948 vzniklo v New Yorku Oddelenie mierových operácií, ktorého hlavnou úlohou je poskytovať pomoc pri udržaní medzinárodného mieru a bezpečnosti. Každá mierová operácia má svoje špecifiká, ale všetky sledujú spoločné základné ciele – minimalizovať ľudské utrpenie a vytvoriť podmienky pre fungovanie miestnych inštitúcií. Do viacerých mierových misií v rámci medzinárodného krízového manažmentu sa aktívne zapojilo a zapája aj Slovensko vysielaním profesionálnych vojakov Ozbrojených síl SR ako aj policajných príslušníkov Policajného zboru SR.

Príklady pôsobenia SR v mierových misiách OSN

Misia OSN UNFICYP na Cypre bola zriadená v roku 1964 a jej operačný rámec sa rozšíril v roku 1974 po tureckej vojenskej intervencii v severnej časti ostrova. Úlohou misie je prevencia prepuknutia konfliktu medzi komunitou gréckych a tureckých Cyperčanov na ostrove, dohľad nad dodržiavaním prímeria, poskytovanie humanitárnej pomoci a udržiavanie neutrálnej zóny medzi ozbrojenými silami oboch entít. Ozbrojené sily SR sú dlhodobou súčasťou tejto misie. V roku 2018 Slovensko prevzalo všetkých 99 pozícií v Sektore 4. Aktuálne pôsobí v UNFICYP spolu 241 profesionálnych vojakov zo Slovenska. V misií zároveň

pôsobí aj päť príslušníkov Policajného zboru SR, z toho tri ženy.

Misia OSN na Haiti bola zriadená v roku 2004 a ukončená v roku 2019. Hlavná činnosť misie spočívala v pomoci pri obnove bezpečného a stabilného prostredia, v posilnení štátnych inštitúcií, v stabilizácii verejnej správy, v reforme práce policajných zložiek, ako i v presadzovaní a ochrane dodržiavania ľudských práv. V rokoch 2015 až 2019 v misií pôsobilo 10 príslušníkov Policajného zboru SR.

Od mája 1993 pôsobil v rámci misie OSN na území bývalej Juhoslávie ženijný prápor zložený zo 606 príslušníkov Ozbrojených síl SR. Prápor zabezpečoval ženijnú podporu medzinárodným jednotkám vo všetkých sektoroch misie na území Chorvátska a Bosny a Hercegoviny.

Strážna misia OSN v Iraku bola zriadená v roku 1991 a ukončená v roku 2003. Hlavná úloha misie spočívala vo vytvorení bezpečného prostredia pre Kurdov a Šitfov, ako aj v zabezpečení ochrany pracovníkov humanitárnych organizácií. V misií pôsobili príslušníci Ozbrojených síl SR do februára 2003.

Celkovo 74 príslušníkov Ozbrojených síl SR pôsobilo od začiatku marca 2003 do júna 2003 v kuvajskom Camp Dohá v zostave 1. česko-slovenského práporu radiačnej, chemickej a biologickej ochrany v súvislosti so zapojením sa Slovenska do síl medzinárodnej koalície, pripravených prispieť k naplneniu záväzkov rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN.

Slovensko v minulosti aktívne pôsobilo aj v misiách OSN v Angole, Libérii, Ugande, Rwande, Etiópií, Eritreí, Východnom Tímore a Sierra Leone.

*Monitorovanie
nezákonných vstupov
do nárazovej zóny
na Cypre*

Príslušníčka Policajného zboru SR počas výhonu pozorovateľskej činnosti v nárazovej zóne na Cypre

Humanitárna pomoc pre utečencov Haiti, ktorí boli presídlení do utečeneckých táborov

Policajt Polície OSN (UNPOL) z radov Policajného zboru SR výhonnou dohľad nad cestnou kontrolou v Haiti

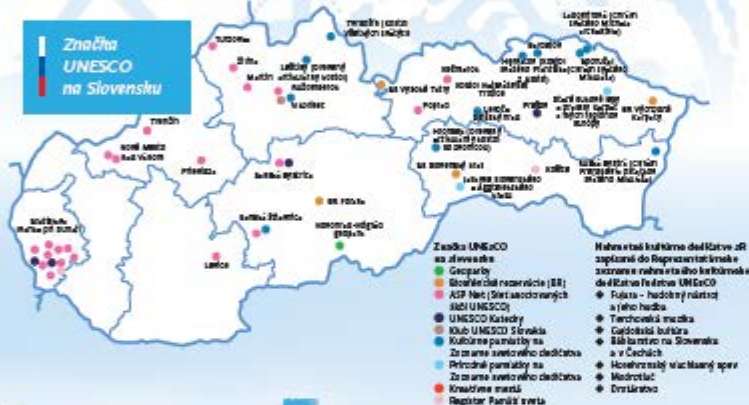

Organizácia OSN pre vzdelávanie, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) bola založená v roku 1945 ako reakcia medzinárodného spoločenstva na Druhú svetovú vojnu, s cieľom budovania mieru v mysliach ľudí, nielen prostredníctvom ekonomických a politických dohôd. Československo bolo jedným z jej zakladateľských štátov, Slovenská republika sa stala jej riadnym členom 9. februára 1993 ako nástupnícky štát ČSFR. V súčasnosti má 193 riadnych členov, 11 pridružených členov a 2 pozorovateľov.

Hlavné aktivity organizácie sú rozdelené do piatich tematických okruhov: Vzdelávanie,

Prírodné vedy, Spoločenské a humanitné vedy, Kultúra a Komunikácie a Informácie.

UNESCO je jedinou medzinárodnou organizáciou systému OSN, ktorá sa programovo opiera o spoluprácu s národnými komisiami v členských krajinách. Slovenská komisia pre UNESCO pôsobí pri Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a úzko spolupracuje s relevantnými rezortmi, akademickou komunitou, mimovládnymi organizáciami a inými aktérmi v záujme napĺňania cieľov a programov UNESCO.

Riaditeľka Správy Chránenej krajiny a Biosférickej rezervácie Poľna Vladimíra Fabriciusová (v strede) si preberá prestížnu Cenu Michela Balissa za najlepší manažment biosférických rezervácií UNESCO za r. 2017

Mladé slovenské vedkyne si preberajú Cenu l'Oréal - UNESCO pre ženy vo vede za r. 2019

Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia - kultúrna pamiatka svetového dedičstva UNESCO

Žiaci zo základnej školy v Badine sa učia technike modrotlač, zapísanej na Reprezentačný zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO v r. 2018

Modrotlač

Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy - prírodná pamiatka svetového dedičstva UNESCO, ktorú zdieľa 12 krajín Európy vrátane Slovenska

Predseda Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov

Mimoriadne cenný úspech slovenskej diplomacie na pôde OSN predstavovalo pôsobenie Miroslava Lajčáka ako predsedu 72. zasadnutia Valného zhromaždenia OSN v rokoch 2017 - 2018.

Po prvýkrát v histórii Slovákov zastával protokolárne najvyššiu funkciu v systéme OSN. Vo Valnom zhromaždení OSN je 193 štátov sveta zastúpených na rovnocennej úrovni, predstavuje tak najreprezentatívnejší svetový orgán. Predseda VZ OSN je volený na jeden rok (september-september), pričom pozícia rotuje v rámci piatich regionálnych zoskupení. Jeho úlohou je zastupovať členské štáty organizácie a formovať a koordinovať agendu VZ. Predseda VZ OSN vedie jeho plenárne rokovania a všeobecnú rozpravu, dohliada na dodržiavanie rokovacieho poriadku, rozhoduje o procedurálnych otázkach a predsedá všeobecnému výboru OSN. Má jedinečnú právomoc zvolávať zasadnutia VZ OSN k otázkam, ktoré považuje za dôležité. Konzultuje aktuálne otázky v pôsobnosti OSN s generálnym tajomníkom OSN a s predsedami BR a HSR, hľadá konsenzuálne postoje medzi neformálnymi regionálnymi zoskupeniami a je mediátorom medzi členskými krajinami

a Sekretariátom OSN. Zároveň zodpovedá za prácu šiestich hlavných pracovných výborov OSN (odzbrojenie a medzinárodná bezpečnosť, politické otázky a dekolonizácia, hospodárske otázky a rozvoj, ľudské práva a humanitárne záležitosti, administratíva a rozpočet, medzinárodné právo). Nad rámec pôsobenia v sídle OSN, predseda VZ takisto reprezentuje OSN aj navonok.

Hlavnou témou 72. zasadnutia VZ OSN pod slovenskou taktovkou bolo: „*Ludia na prvom mieste - úsilie o mier a dôstojný život pre všetkých na udržateľnej planéte.*“ Práca VZ OSN a jej predsedu sa v tomto období sústreďovala na tri ústredné témy: udržateľný mier a predchádzanie konfliktom, migrácia a implementácia Agendy 2030 s dôrazom na financovanie cieľov udržateľného rozvoja a mládež. Okrem hlavných priorít sa VZ OSN intenzívne venovalo aj reformným procesom organizácie, ktoré inicioval generálny tajomník OSN.

Miroslav Lajčák rohuje s generálnym tajomníkom OSN Antóniom Guterresom

Miroslav Lajčák počas prezentácie pri voľbe za predsedu VZ OSN

Miroslav Lajčák so svojím predchodcom Petrom Thomsonom